

WOMEN'S PRIZE
FOR FICTION 2019

finalas

MERGELIU TYLA

ROMANAS

*Jautri Trojos karo
interpretacija iš moterų
perspektyvos.*

KATE ATKINSON

PAT BARKER

baltos lankos

Pat Barker

Mergelių tylą

romanas

Iš anglų kalbos vertė Gabrielė Gailiūtė-Bernotienė

baltos lankos

Didysis Achilas. Šaunusis Achilas, spindintis Achilas, dievui prilygstaš Achilas... Kiek tų epitetų. Mes niekada šitaip jo nevadindavome; mes jį vadinome skerdiku.

Greitakojis Achilas. Čia tai įdomu. Labiau už viską, už šaunumą, už didybę, jis buvo giriamas už greitį. Pasakojama, kad sykį jis Trojos lygumomis nusivijo dievą Apoloną. Pagaliau įspeistas kampan, Apolonas neva pasakęs: „Negali manęs nužudyti, aš nemirtingas.“ – „O, taip, – atsakęs Achilas. – Bet abu žinome, kad jei nebūtum nemirtingas, būtum negyvas.“

Niekas niekada negaudavo paskutinio žodžio; netgi dievas.

Išgirdau jį pirmiau, negu pamačiau: jo kovos šūkis skardeno aplink Lirneso sienas.

Mums, moterims, – žinia, ir vaikams – buvo liepta eiti į citadelę, pasiėmus drabužių pamainą ir tiek maisto ir gėrimų, kiek įstengsime panešti. Kaip ir visos garbingos ištekėjusios moterys, iš namų išeidavau retai – nors, tiesa, mano namai buvo rūmai, – tad eiti gatve vidury baltos dienos atrodė tarsi šventė. Beveik. Nors skambėjo juokas, valiavimai ir šūkčiojami pokštai, manau, visos bijojome. Aš tai tikrai. Visos žinojome, kad vyrai stumiami atgal, – kova, anksčiau vykusi paplūdimyje

ir aplink uostą, dabar virė tiesiai po vartais. Girdėjome šūksnius, riksmus, į skydus žvangančius kardus ir supratome, kas mūsų laukia, jei miestas žlugs. Tačiau pavojus *neatrodė* tikras – bent jau man, ir abejoju, ar kuri nors kita gerėliau jį suvokė. Kaip gali griūti šios aukštos sienos, saugojusios mus visą gyvenimą?

Siauromis miesto gatvėmis į pagrindinę aikštę rinkosi pulkeliai moterų, nešinių kūdikiais ar vedinų vaikais. Svilinti saulėkaita, šėlstantis vėjas ir juodas citadelės šešėlis, nusidriekęs mūsų priglausti. Akimirką apakinta suklupau, žengdama iš šviesos į tamsą. Prasčiokes ir verges visas kartu suvarė į rūšį, o karališkųjų ir aristokratiškųjų šeimų narės užėmė viršutinį aukštą. Kilome įvijais laiptais iki pat viršaus, vos įstengdamos pastatyti koją ant siaurų pakopų, ratu, ratu, ratu, kol pagaliau staiga išėjome į didelę tuščią patalpą. Ant grindų protarpiais krito šviesa pro langų plyšius, o kampuose tvyrojo šešėliai. Lėtai dairėmės, rinkomės, kur atsisėsti ir išsidėlioti turtus, pradėti kurti ką nors panašaus į namus.

Iš pradžių buvo vėsu, bet paskui, saulei kylant aukščiau, pasidarė karšta ir tvanku. Stigo oro. Po kelių valandų praktuotų kūnų, pieno, kūdikių šūdų ir mėnesinių kraujo kvapai pasidarė beveik nepakeliami. Kaitroje kūdikiai ir mažyliai zirzė. Motinos guldė mažiausius vaikus ant paklodžių ir vedavo juos, o vyresnieji broliai ir seserys lakstė aplink, įsiaudrinę, nelabai suprasdami, kas vyksta. Pora berniukų – dešimties ar vienuolikos, per mažų kovoti – užėmė laiptų viršų ir vaizdavo, kad stumia šalin įsibrovėlius. Moterys vis žvalgėsi vienos į kitas išdžiūvusiomis burnomis, kalbėjosi mažai, o lauke vis garsiau aidėjo šūksniai ir riksmi, buvo girdėti, kaip galingai daužomi vartai. Ir vis skardeno tasai kovos šūksnis, nežmogiškas

tarsi vilko staugimas. Bent sykį sūnų turinčios moterys pavydėjo toms, kurios turėjo dukterų, nes mergaitėms bus leista gyventi. Berniukai, bent priartėję prie karių amžiaus, įprastai būdavo išskerdžiami. Kartais būdavo žudomos netgi nėščiosios – joms perdurdavo ietimi pilvą, nes galbūt jos laukiasi berniuko. Pastebėjau Ismenę, ketvirtą mėnesį nešiojančią mano vyro kūdikį, ji stipriai spaudė rankomis pilvą, mėgindama įsikalbėti, kad jos nėštumo nematyti.

Pastarosiomis dienomis dažnai matydavau, kaip ji žiūri į mane, – Ismenė, kadaise taip uoliai vengdavusi pažvelgti man į akis, – o jos išraiška aiškiau už bet kokius žodžius sakydavo: „Dabar tavo eilė. Pažiūrėsim, kaip tau patiks.“ Tas įžūlus nemirksinčių akių žvilgsnis skaudino. Esu kilusi iš šeimos, kur su vergais būdavo elgiamasi maloniai, o kai tėvas išleido mane už karaliaus Mineto, tokią tradiciją tęsiau ir savo namuose. Maloniai elgiausi su Ismene – ar bent taip maniau, bet galbūt tarp šeiminių ir vergės neįmanomas joks gerumas, tik skirtingi žiaurumo laipsniai? Pažvelgiau į Ismenę kitoje patalpos pusėje ir pagalvojau: „Taip, teisingai. Dabar mano eilė.“

Apie pralaimėjimą niekas nekalbėjo, nors visos tuo neabejojome. O, išskyrus vieną senutę, mano vyro tetą, ji tikino, kad toks atsitraukimas prie vartų tėra taktinė gudrybė. Minetas su jais tik žaidžia, sakė ji, aklos juos veda į spąstus. Mes nugalėsime, išvysime graikų marodierius į jūrą – ir veikiausiai kai kurios jaunos moterys ja tikėjo. Bet tuomet vėl pasigirdo tas karo šūksnis, ir vėl, kaskart vis arčiau, ir visos žinojome, kas tai, nors niekas neištarė jo vardo.

Ore tvyrojo nuojauta to, kas mūsų laukia. Motinos apkabino mergaites, sparčiai augančias, bet dar nesubrendusias tekėti. Nebus pasigailėta nė devynerių ar dešimties metų

mergyčių. Rica pasilenkė prie manęs. „Na, *mes* bent jau ne mergelės.“ Tai sakydama, ji išsišiepė, rodydama tarpus tarp dantų, atsiradusius nuo daugybės gimdymų, – o nė vienas vaikas neišgyveno. Linktelėjau ir prisiverčiau šyptelėti, bet nieko neatsakiau.

Jaudinausi dėl anytos, nusprendusios likti rūmuose ir nebūti nugabentos neštuvais į citadelę, – jaudinausi ir niršau ant savęs, kad jaudinuosi, nes jeigu būtume susikeitęsios vietomis, aš jai tikrai nebūčiau rūpėjusi. Ji jau metus sirgo liga, nuo kurios pampo pilvas, o nuo kaulų atšoko mėsos. Galiausiai nusprendžiau, kad reikia nueiti pas ją, bent jau patikrinti, ar turi užtektinai vandens ir maisto. Rica būtųėjusi su manim – jau buvo pašokusi ant kojų, – bet aš papurčiau galvą.

– Aš tik minutėlei, – pasakiau.

Lauke giliai įkvėpiau. Net ir tokią akimirką, pasauliui aplink sproginėjant ir griūvant, pajutau palengvėjimą, alsuodama neužterštu oru. Nors dulkėtu ir karštu – jis degino gerklę, – bet vis tiek gaiviai kvepiančiu po pridvisusios viršutinės patalpos. Greičiausias kelias į rūmus buvo skersai pagrindinę aikštę, bet mačiau dulkėse išmėtytas strėles, o man bežiūrint dar viena atskriejo virš sienų ir virpėdama įsmigo į žemių kauburį. „Ne, verčiau nerizikuoti.“ Nubėgau šonine gatvele, tokia siaura, kad pro namus, kylančius virš galvos, beveik neprasisverbė šviesa. Pasiekusi rūmų sienas, įėjau pro šoninius vartus, tikriausiai pabėgus tarnams paliktus neužrakintus. Dešinėje arklidėse prunkštė žirgai. Perėjau per kiemą ir skubiai nubėgau koridoriumi, vedančiu į pagrindinę menę.

Man ji pasirodė keista, toji didžiulė, rūsti patalpa su Mineto sostu tolimajame gale. Pirmą kartą čia įžengiau savo santuokos dieną, neštuvais atnešta iš tėvo namų, sutemus, apsupta

vyrų liepsnojančiais deglais. Minetas su savo motina karaliene Maire prie šalies laukė, pasiruošę mane pasitikti. Prieš metus buvo miręs jo tėvas, brolių jis neturėjo, ir jam buvo gyvybiškai būtina susilaukti įpėdinio. Todėl buvo apvedintas daug jaunesnis, negu vyrai tikisi vesti, nors neabejotinai jau buvo apsukęs kelis ratus per rūmų moteris, o dėl įdomumo išmėginęs ir kelis arklidžių bernus. Kaip jis turėjo nusivilti, kai pagaliau išlipau iš neštuvų ir virpėdama sustojau, o tarnaitės nuvilko mano mantiją ir šydus: perkarusi nupiepėlė, vien plaukai ir akys, nė menkiausio linkio. Vargšas Minetas. Jam graži moteris buvo tokia storulė, kuriai pliaukštelėjus per pasturgalį rytą, ji dar vis liulėtų, grįžus namo vakarienės. Bet jis labai stengėsi, kasnakt kelis mėnesius noriai triūsė kaip kinkomas arklys šachtoje tarp mano visai negoslių šlaunų, bet, man vis nepastojant, Minetui greitai atsibodo ir jis grįžo pas savo pirmąją meilę: virtuvės darbininkę, kuri su vergei būdingu subtiliu meilumo ir agresijos mišiniu priėmė jį į savo guolį, kai jis tebuvo dvylikos.

Jau pirmąją dieną pažvelgiau į karalienę Maire ir supratau, kad manęs laukia kova. Tačiau tai buvo ne vienas susirėmimas, o visas kruvinas karas. Sulaukusi aštuoniolikos, buvau daugelio ilgų ir atkaklių kampanijų veteranė. Minetas, regis, įtampos visiškai nejuto, bet mano patirtis rodo, kad vyrai keistai akli moterų agresijai. *Jie* kariai, šalmuoti ir šarvuoti, ginkluoti kardais ir ietimis, ir jie, regis, nepastebi mūsų mūšių – arba jiems patogiau jų nepastebėti. Galbūt jei suprastų, kad nesame tokios švelnios būtybės, kokiomis jie mus laiko, prarastų sielos ramybę?